

NORMATIVNOSTĚ PŘÁVNEHO DOKUMENTU ZÁSADY UNIDROIT 2004

EUBOMÍR KLČO

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Abstract in original language

Pozícia právnych dokumentov Zásady UNIDROIT 2004 v rámci hierarchie právnych predpisov a ich vzájomnej interakcie a normativity je veľmi komplikovaná. Argumentačným riešením možnej názorovej dichotómie v otázke normativity týchto dokumentov je spojitosť so spôsobom riešenia potenciálne vzniknutých sporov. Tým sa eliminujú a vyhrania možné legislatívne vplyvy a určí konkrétna pozícia v normatívosti právnych dokumentov.

Key words in original language

Zásady UNIDROIT 2004; právo rozhodné; všeobecný súd; voľba práva; Nariadenie Rím I

Abstract

The position of the legal documents - Principles UNIDROIT 2004 in the hierarchy of the legal norms and their interaction and normativity is very complicated. The logical solution of the possible dichotomy in the question of the normativity of these documents lies down with the connection to the type of possible rising dispute solutions.

Key words

Principles UNIDROIT 2004; applicable law; general court; choice of law; Regulation Rome I.

Zásady UNIDROIT 2004 sú vo svojej podstate súborom medzinárodne uznávaných právnych princípov, ktoré sa vyskytujú v oblasti medzinárodnej obchodnej kontraktácie. Sféra ich aplikácie je obmedzená normatívnym charakterom a ich rozsahom. Je možné uvažovať o ich normatívosti? Sú spôsobilé priamo a nepriamo regulovať obchodno-právny vzťah? Je nevyhnutným predpokladom ich aplikácie existencia medzinárodného prvku? Môžu byť výsledkom aplikácie kolíznych noriem? Toto sú základné a kľúčové otázky, ktoré je potrebné následnou argumentáciou doriešiť. Preto je nevyhnutné stanoviť medze normatívosti a právnej záväznosti tohto dokumentu. A to aj z dôvodov ich praktickej aplikácie, ako zmluvných ustanovení a prediktability prípadne vzniknutých sporov.

Je však veľmi obtiažne identifikovať presnú pozíciu Zásad UNIDROIT 2004 v širokej škále normatívnych textov. Samotné predurčenie

v Preambule k textu uvažuje len o situáciách, kedy zmluvné strany odkázali na ich použitie¹. Práve toto majú Zásady UNIDROIT 2004 spoločné so štandardizovanými zmluvnými formulármi. Je však preto možné uzavrieť, že Zásady UNIDROIT 2004 nie sú nič viac ako prosté zmluvné ustanovenia? Ostatné ustanovenia Preambuly k textu Zásad nepodávajú jednoznačnú odpoveď. Stanovujú len možné použitie bez akýchkoľvek pravidiel, ktoré by ho regulovali. Teda Zásady UNIDROIT 2004 môžu byť použité práve vtedy, ak strany na ich použitie odkázali, ako interpretačná pomôcka, náhrada pre medzinárodné unifikované dokumenty a model pre národných a medzinárodných legislátorov.

Tradičný prístup kontinentálnych právnych systémov (ako aj ostatných právnych systémov) charakterizuje tieto princípy, ako tvorivú časť určitej skupiny právnych noriem, akými sú napríklad: zákony, konvencie, obyčajové právo, obchodné zvyky a praktiky. Od samého počiatku ich existencie je však jasné, že nezapadajú do klasického modelu právnych noriem. Na zhodnotenie ich normatívnosti je nevyhnutné využiť nové teoretické postupy. Dôležité je odstrániť tradičnú hranicu medzi právom a realitou a prekonať pozitivistický prístup štátneho vytvárania všeobecnoprávne záväzných noriem. Takýto pozitivistický etatizmus však aj naďalej pretrváva u väčšiny právnych teoretikov².

Normatívnosť tohto dokumentu nie je možné skúmať vo všeobecnej rovine, nakoľko jeho charakter sa bude vzhľadom na okolnosti jednotlivých prípadov meniť. V zásade je možné rozdeliť sledovaný jav do šiestich skupín, ktoré predpokladá aj samotná Preambula Zásad UNIDROIT 2004, ktorá stanovuje pre ich aplikáciu šesť rozličných kontextov, a to³: (i) prípad, kedy si strany priamo inkorporovali Zásady UNIDROIT 2004 do textu zmluvy; (ii) prípad, kedy si strany stanovili Zásady UNIDROIT 2004 za právo rozhodné pre zmluvu; (iii) prípad, kedy strany podriadili svoj kontrakt „všeobecným právnym princípom“, *lex mercatoria*, alebo podobne; (iv) prípad, kedy sa javí nemožné stanoviť relevantné pravidlo práva rozhodného pre zmluvu; (v) prípad, kedy dochádza k interpretácii prípadne nahrádzaniu

---

¹ „they shall be applied when the parties have agreed that their contract be governed by them“.

² Rozehnalová, N., Střelec, K. Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT, *lex mercatoria* a odvaha k ich aplikaci. Časopis pro právní vědu a praxi, 2004, č. 1, strana 48.

³ „These Principles set forth general rules for international commercial contracts. (i) They shall be applied when the parties have agreed that their contract be governed by them. (ii) They may be applied when the parties have agreed that their contract be governed by general principles of law, the *lex mercatoria* or the like. (iii) They may be applied when the parties have not chosen any law to govern their contract. (iv) They may be used to interpret or supplement international uniform law instruments. (v) They may be used to interpret or supplement domestic law. (vi) They may serve as a model for national and international legislators.“

medzinárodných uniformovaných právnych inštrumentov; alebo (vi) prípad, kedy Zásady UNIDROIT 2004 slúžia ako model pre národnú alebo medzinárodnú legislatívu.⁴ Už z uvedeného je zrejmé, že pri vytváraní tohto dokumentu sa predpokladalo, že bude vhodne zastávať úlohy, ktoré mu boli zverené pracovnou skupinou.

Posledná z menovaných možností aplikácie vo svojej podstate neobsahuje žiadnu výpovednú hodnotu o normatívnosti dokumentu. Bude teda závisieť jedine od legislátorov, či už národných alebo medzinárodných, či Zásady UNIDROIT 2004 vezmú do úvahy pri kodifikácii nových právnych predpisov. Bez ohľadu na túto možnosť, aplikabilita Zásad UNIDROIT 2004, závisí na aplikabilite národného právneho poriadku rozhodného pre zmluvný záväzok alebo aplikabilite etatického, medzinárodno-právneho inštrumentu. Inými slovami povedané, ciele a zámery na ktoré boli Zásady UNIDROIT 2004 vytvorené je možné dosahovať len v intenciách národných a medzinárodných právnych poriadkov etatického pôvodu.

Prvou z možností aplikácie Zásad UNIDROIT 2004 je prípad, kedy sú priamo implikované do textu zmluvy ako konkrétne zmluvné podmienky. Vtedy nemá zmysel uvažovať o normatívnom charaktere tohto dokumentu. Vo svojej podstate ide o materiálnu voľbu práva, kedy si zmluvné strany dohodli, že Zásady UNIDROIT 2004 sú neoddeliteľnou súčasťou zmluvných ustanovení, a tak charakterizujú práva a povinnosti jednotlivých zmluvných strán. V tom prípade sa na ne nazerá ako na systém zmluvných podmienok priamo včlenených do ustanovení zmluvy, neexistujú separátne od zmluvy a ich charakter sa dá prirovnať k formulárovým podmienkam alebo všeobecným obchodným podmienkam. V tomto ponímaní je ich režim rovnaký, ako režim akejkoľvek inej zmluvnej podmienky dohodnutej stranami. Tieto sú pre zmluvné strany záväzné, avšak len v intenciách kogentných noriem rozhodného práva. Z uvedeného vyplýva, že v prípade, ak by znenie Zásad UNIDROIT 2004, ako materiálna súčasť zmluvy, odporovalo právu inak rozhodnému, resp. jeho kogentným ustanoveniam, boli by všetky rozporné ustanovenia ex lege neplatné. A to len na základe použitia zásadného princípu „ab abusu ad usum non valet consequentia“.

Druhou z uvedených možností je situácia, keď si strany zvolia Zásady UNIDROIT 2004 za právo rozhodné pre zmluvu. Charakter normatívnosti v tomto prípade nie je odlišný, a teda pre ďalšiu argumentáciu nemá zmysel uvažovať o limitovanej voľbe práva alebo absolútnej voľbe práva. Inými slovami povedané, záväznosť dokumentu nezávisí na rozsahu v akom strany podriadili svoj zmluvný záväzok práve Zásadám UNIDROIT 2004. Tu je dôležité uvedomiť si rozdiely medzi konaniami pred všeobecnými súdmi

---

⁴ Basedow, J The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and German Law [citované 7. marca 2009]. Dostupné z www.gfr.uni-freiburg.de/Bristol/Basedow/basedow.PDF.

a pred rozhodcovskými tribunálmi. Aj tento rozdiel však bude postupnou argumentáciu čiastočne odstránený. Pri identifikácii pozície Zásad UNIDROIT 2004 v systéme právnych noriem oplývajúcej normatívnosťou je nevyhnutné pridfzať sa tzv. etatického pozitivizmu. Nejde tu len o prehnané zdôrazňovanie funkcie štátu pri vytváraní právnych noriem. Ak uvažujeme o aplikácii *lex mercatoria* a teda aj Zásad UNIDROIT 2004 v rámci mechanizmov medzinárodného práva súkromného, tak potom, ako hovorí Rozehnalová „nie je možné nebyť etatistom a pozitivistom“⁵. Keďže medzinárodné právo súkromné je vo svojej podstate čisto etatický spôsob riešenia kolízií, vznikajúcich pri konflikte dvoch alebo viacerých právnych poriadkov, je hľadanie argumentov pre aplikáciu Zásad UNIDROIT 2004 značne komplikované. Prijatie Rímskeho dohovoru o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky absolútne zastavilo možné špekulácie smerujúce ku kolíznej voľbe neštátneho systému právnych pravidiel a takisto vylúčilo akúkoľvek inú možnosť regulácie právnych vzťahov s medzinárodným prvkom iným než štátnym právom, aspoň pokiaľ pôjde o konanie pred všeobecnými súdmi.

O čosi rozdielne by bol prípad riešený pred rozhodcami, resp. rozhodcovským tribunálom. V tomto prípade považujem voľbu Zásad UNIDROIT 2004 ako *lex contractus* za progresívnu, a teda umožňujúcu odpútať sa od striktného etatizmu. Na druhej strane však môžu nastať komplikácie v súvislosti s výkonom a uznávaním takýchto rozhodnutí. Z pragmatického hľadiska je teda možné byť zásadným odporcom právneho etatizmu, ale tak ako uvádza Rozehnalová, nie je možné sa mu vyhnúť. Rovnako aj prostredie rozhodovania rozhodcov a rozhodcovských tribunálov v rámci medzinárodného práva súkromného je „len“ výsledkom fungovania etatického pozitivizmu.

Na základe uvedeného je možné uzavrieť, že Zásady UNIDROIT 2004 nie je možné zvoliť ako právo rozhodné v prípadoch, kedy bude spor riešený pred všeobecnými súdmi. Samozrejme uvažujeme v intenciách kontinentálnych právnych poriadkov a Rímskeho dohovoru. Ak by takáto voľba predsa len nastala, musela by sa považovať za absolútne neplatnú. Pri určovaní konkrétnych práv a povinností vyplývajúcich z takéhoto zmluvného záväzku by sa postupovalo v zmysle rozhodného práva, určeného na základe štátom stanovených kolíznych noriem, najčastejšie *lex fori*, resp. *lex arbitri*. Z toho možno vyvodit', že Zásady UNIDROIT 2004 v rámci konaní pred všeobecnými súdmi nemajú normatívny charakter, nemôžu byť samotným regulátorom právneho vzťahu aj napriek výslovnej voľbe zmluvných strán, avšak nemožno vylúčiť ich interpretačnú a doplňujúcu funkciu, avšak len v intenciách práva rozhodného.

---

⁵ Rozehnalová, N., Střelec, K. Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT, *lex mercatoria* a odvaha k ich aplikaci. Časopis pro právní vědu a praxi, 2004, č. 1, strana 48.

Použitie Zásad UNIDROIT 2004 však v konaniach pred všeobecnými súdmi nie je absolútne vylúčené, a to v prípade, že ide o použitie obchodných zvyklostí na základe zákona⁶, podobne, ako v § 1 odsek 2 Obchodného zákonníka.⁷ Vtedy by bol takýto postup úplne legitímny. Je však potrebné zdôrazniť, že takisto je aplikácia možná len v intenciách kogentných noriem rozhodného práva. Obchodné princípy a zásady sú teda pravidlá, ktorými sa riadime na základe zákonnej úpravy. Podľa Marka⁸ obchodné zvyklosti nie sú právnou obyčajou a z toho dôvodu ich nemôžeme považovať za prameň práva ale za faktický prameň⁹. Ak ich akceptujeme ako prameň práva, nemusel by zákon¹⁰ na ne odkazovať, pretože by platili samostatne. Obchodné zvyklosti teda nie sú právnou normou, svoju regulatívnu schopnosť neuplatňujú samostatne, ale len na základe splnomocnenia daného zákonom.

Obchodné zvyklosti obsahujú pravidlá správania, ktorých dodržiavanie má právne dôsledky, avšak realizácia pravidiel aj vznik následkov nevyplýva zo zvyklostí samotných, ale z ich spojenia s textom zákona. Zásadám UNIDROIT 2004 je v podstate možné priznať kvázi-normatívny charakter, ale len v intenciách v akých na ne odkazuje zákon, resp. medzinárodná zmluva. Rovnako je tiež možné akceptovať ich podpornú funkciu hlavne pri interpretácií unifikovaných noriem a vyplňaní ich medzier.

Na základe uvedeného možno uzavrieť, že využitie Zásad UNIDROIT 2004 v rámci aplikácie kolíznych noriem nebude prípustné. To všetko však za striktného predpokladu riešenia vzniknutých sporov pred všeobecnými súdmi. Konfliktom je v sledovanom prípade konflikt dvoch a viacerých právnych poriadkov, resp. právnych pravidiel, ktoré by potenciálne boli na obchodno-právny vzťah aplikovateľné. Kolízna norma následne mechanizmom v nej zakotveným (rozsah – naviazanie – hraničný určovateľ) vyhodnotí sledovaný právny vzťah a určí právo rozhodné, ktorým nemôže byť súbor pravidiel ne-etatického pôvodu.

---

⁶ Pre prípad, že ide o použitie zvyklostí na základe zmluvy, bude sa postupovať podľa argumentácie uvedenej v predchádzajúcom odstavci. Takéto ustanovenia majú rovnaký charakter ako akékoľvek iné zmluvné ustanovenia, a teda musia byť v súlade s kogentnými normami práva rozhodného.

⁷ „Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad na kterých spočívá tento zákon.“

⁸ Marek, K., Žváčková, L. Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, strana 65.

⁹ Pokorná, J., Marek, K. Obchodní zvyklosti – důležitý prvek regulace právních vztahů. Právní rádce, 1999, č. 2, strana 8.

¹⁰ V tomto prípade § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka.

Literature:

- Rozehnalová, N., Střelec, K. Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT, lex mercatoria a odvaha k ich aplikaci. Časopis pro právní vědu a praxi, 2004, č. 1.
- Basedow, J The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and German Law [citované 7. marca 2009]. Dostupné z www.gff.uni-freiburg.de/Bristol/Basedow/basedow.PDF.
- Marek, K., Žváčková, L. Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008.
- Pokorná, J., Marek, K. Obchodní zvyklosti – důležitý prvek regulace právních vztahů. Právní rádce, 1999, č. 2.

Contact – email

lubomirklco@gmail.com